

ЗМЕНИ Ў ВЫШЭЙШАЙ АДУКАЦЫІ КРАІНЫ: PRO ET CONTRA

ВОЛЬГА СТАШКЕВІЧ

Анотацыя: У тэзе разгледжаны дзве праблемы беларускай вышэйшай адукацыі: скарачэнне тэрміну навучання і рэалізацыя Канцэпцыі зместу, структуры і аб'ёму сацыяльна-гуманітарных дысцыплін, што на думку аўтара прывядзе да пагаршэння якасці вышэйшай адукацыі наогул.

Ключавыя словы: вышэйшая адукацыя, тэрмін навучання, канцэпцыя, сацыяльна-гуманітарныя дысцыпліны.

CHANGES IN THE COUNTRY'S HIGHER EDUCATION SYSTEM: PRO ET CONTRA

Abstract: Two problems of the Belarusian higher education are considered in the article: reduction of the period of study and implementation of the concept of content, structure and amount of social and humanitarian disciplines, which in author's opinion will lead to deterioration of the quality of higher education in general.

Keywords: Higher Education, Training Period, Concept, Social and Humanitarian Disciplines.

У гэце хацелася б закрануць два моманты: скарачэнне тэрміну атрымання вышэйшай адукацыі і рэалізацыю Канцэпцыі аптымізацыі зместу, структуры і аб'ёму сацыяльна-гуманітарных дысцыплін (Концепция оптимизации..., 2012). На сённяшні дзень, на нашу думку, гэта дзве галоўныя праблемы беларускай вышэйшай адукацыі.

Як вядома, асноўнай мэтай вышэйшай адукацыі з'яўляецца падрыхтоўка не толькі спецыяліста, але ўсебакова развітага, культурнага чалавека, надзеленага не толькі прафесійнымі ведамі, але і шырокім кругаблядам, чалавека, здольнага быць правадыром новых ідэй, распаўсюджваць культуру і нормы цывілізаванага грамадства ў навакольны соцыум. Мэтай універсітэта з'яўляецца падрыхтоўка спецыялістаў па фундаментальных і прыкладных навуках з абавязковым ажыццяўленнем навукова-даследчай працы. Тое, да якой адукацыі імкнуцца на сённяшні дзень чыноўнікі, нельга назваць універсітэтам. Можна гэта інстытуты, ці каледжы, якія даюць менавіта вышэйшую прафесійную адукацыю. Універсітэты, а большасць ВНУ нашай краіны – гэта ўніверсітэты, павінны прадстаўляць класічную ўніверсітэцкую адукацыю, якая забяспечвае высокі агульнанавуковы ўзровень адукацыі спецыялістаў.

Першапачаткова ідэя пераходу да двухступеневай сістэмы адукацыі – першую ступень вышэйшай адукацыі (прафесійную) і магістратуру (як другую ступень вышэйшай адукацыі, якая забяспечвае больш паглыбленую падрыхтоўку спецыяліста, накіраваную на фарміраванне ведаў, уменняў, навыкаў навукова-педагагічнай і навукова-даследчай працы) – выглядала няблага. Што мы маем зараз? Магістратура выконвае ролю так званага падрыхтоўчага факультэта для паступлення ў аспірантуру. Гэта па-першае. Па-другое, з-за абмежаванасці месцаў, дзяржава не зможа забяспечыць запыт нашага грамадства на якасных прафесіяналаў, таму што ў магістратуру могуць паступіць толькі прыблізна 7% ад агульнай колькасці выпускнікоў першай ступені вышэйшай адукацыі [3]. Патрэба, так і не адбылося запланаванае павелічэнне тэрміну навучання ў магістратуры да двух гадоў.

Што чакае вышэйшую адукацыю краіны пасля скарачэння тэрміну навучання? Ці дастаткова будзе паменшанага тэрміну навучання для фарміравання паўнаватраснага спецыяліста? Ці не знізіцца ўзровень вышэйшай адукацыі да ўзроўню прафесійна-тэхнічнай? Ці не прывядуць такія змены да адтоку навучэнцаў за мяжу? Узровень жыцця ў нас з суседнімі краінамі практычна аднолькавы, моўнага бар'ера не існуе, транспартныя камунікацыі развітыя добра. Як паказвае практыка, якая ўжо склалася ў Беларусі, маладыя людзі нярэдка імкнуцца застацца па атрыманні адукацыі ў тых гарадах, дзе яны скончылі ВНУ.

За гады вучобы з'яўляюцца сацыяльныя сувязі, многія пачынаюць працаваць на апошніх курсах універсітэта, прывыкаюць да мясцовасці і ім становіцца псіхалагічна цяжка нешта змяняць у сваім жыцці. Беларусь рызыкуе ў будучыні не датрымаць вялікую колькасць маладых высокакваліфікаваных спецыялістаў. Калі ж наша краіна мае патрэбу ў хуткім аднаўленні прафесійных кадраў, чаму тады не паднімаць прэстыж сярэдне-спецыяльнай і прафесійна-тэхнічнай адукацыі?

З іншага боку, у скарачэнні тэрміну навучання існуе і некалькі станоўчых момантаў. Гэта павінна прывесці да памяншэння платы за навучанне, да з'яўлення, нарэшце, дастатковай колькасці месцаў у інтэрнатах. Але, мабыць, гэтыя праблемы можна вырашыць і іншымі шляхамі.

У большым выйграшы аказваецца дзяржава. Для дзяржавы, хутчэй для яе кіраўніцтва, існуе таксама некалькі станоўчых момантаў. Папершае, фіскальны, які служыць інтарэсам казны. Скарачэнне тэрміну навучання прывядзе да скарачэння дзяржаўных выдаткаў на адукацыю. Выпускнікі на год раней прыступяць да працы, больш будзе паступаць падаткаў, паменшыцца адток кадраў за мяжу, так як наўрад ці такія дыпламы будуць прызнаныя за межамі нашай рэспублікі.

Дзяржава, выпрабоўваючы перш за ўсё складанасці фінансавага характару, імкнецца праводзіць такую палітыку ў галіне адукацыі, якая дазволіла б максімальна выключыць «утрыманства» гэтай сферы, уключыўшы сістэму работы навучальных устаноў у рынкавыя адносіны. У сувязі з гэтым грамадству практычна навязваецца меркаванне пра тое, што адукацыя, калі яна існуе ў рынкавых умовах, не можа не быць адной з камерцыйных паслуг, прапанаванай дзяржавай усім хто жадае. І таму карэліраваць аказанне такой паслугі можна зверху, атрымоўваючы пры меншых выдатках большы прыбытак. Нельга ставіцца да адукацыі толькі як да рынкавай паслугі. Варта разумець, што адукацыя – стрыжнёвы фактар навукова-тэхнічнага прагрэсу, будучага, пабудаванага на высокіх тэхналогіях, грамадства.

Другі момант. Сёння назіраецца выцясненне або скарачэнне аб'ёму фундаментальных тэарэтычных навучальных агульнагуманітарных курсаў, накіраваных на фарміраванне асобаснага, крытычнага падыходу да ведаў і жыцця ў цэлым. Менавіта комплекс сацыяльна-гуманітарных дысцыплін фарміруе годную, маральную асобу, якая можа спазнаць філасофскі сэнс жыцця, звязаць сучаснасць з мінулым і будучыняй. Спецыялісты ў галіне вышэйшай адукацыі згодныя з тым, што якасць сацыяльна-гуманітарнай адукацыі ў ВНУ нізкая, што неабходна аптымізацыя зместу сацыяльна-гуманітарнай адукацыі [Оптимизация содержания..., 2011: 6-16]. Можна пагадзіцца з тым, што патрэбен агульны курс «вышэйшага грамадазнаўства», прычым пабудаваны так, каб

ВНУ змаглі адбіраць той змест, які найбольш важны для падрыхтоўкі профільных спецыялістаў. Але створаная Канцэпцыя аптымізацыі зместу, структуры і аб'ёму сацыяльна-гуманітарных дысцыплін радыкальным чынам перакрэслівае ўвесь гуманітарны цыкл, скарачаючы шэраг дысцыплін (Концепция оптимизации..., 2012).

Рэалізацыя Канцэпцыі прадугледжвае чатыры інтэграваныя модулі: філасофію, эканоміку, паліталогію і гісторыю. У кожным інтэграваным модулі вылучаюцца абавязковыя для вывучэння дысцыпліны і спецыялізаваныя модулі па выбары студэнта. Памяншаецца колькасць аўдыторных гадзін, павялічваецца аб'ём самастойнай працы студэнтаў. Дысцыпліны «За-межная мова», «Беларуская мова» прапануецца вывучаць у рамках цыклу агульнапрафесійных і спецыяльных дысцыплін і факультатыўна. Можна выказаць здагадку, што ўзровень ведаў беларускай і замежнай моў пасля заканчэння сярэдняй школы згодна з Канцэпцыяй павінен быць аднолькавым, калі мяркуецца выкладаць іх раўнацэнным спосабам.

Канцэпцыю выкладання сацыяльна-гуманітарных дысцыплін прымалі пад лозунгам: выключыць дубліраванне прадметаў школьнай праграмы і праграмы ВНУ і павялічыць колькасць гадзін на самастойную працу студэнтаў. Цікава было б даведацца, якія прадметы дубліраваліся: філасофія, эканоміка, псіхалогія? Успомніўшы школьную праграму і праграму першых курсаў універсітэта, можна адзначыць, што на больш паглыбленым узроўні вывучаліся гісторыя Беларусі, замежная мова і беларуская мова (прафесійная лексіка).

Як нам уяўляецца, названыя змены ў сферы вышэйшай адукацыіносяць характар рэфармавання. Мэтазгодна было б укараняць пераўтварэнні паэтапна. Першы этап (які на сёння ўжо завершаны) – нарматыўна-заканадаўчы, прычым на гэтым этапе неабходна было публічнае абмеркаванне новаўвядзенняў. Другі этап – арганізацыйна-ўкараняльны: падрыхтоўка новых вучэбна-метадычных комплексаў (не забываючы і пра дапаможнікі для самападрыхтоўкі). Трэці этап – эксперыментальны: апрабацыя новаўвядзенняў на базе некалькіх ВНУ. Чацвёрты этап – завяршаючы: вывучэнне і абагульненне вынікаў пераўтварэнняў. І толькі пасля праходжання названых этапаў магчыма ўкараненне новаўвядзенняў паўсюдна.

Мне здаецца, што наша грамадства па-іншаму стане ставіцца да вышэйшай адукацыі, калі ўспомніць, што адукацыя – гэта не паслуга, а адна з вечных каштоўнасцей грамадства. На сённяшні дзень многія бацькі і дзеці памыляюцца, што плацячы грошы яны могуць ад адукацыі чакаць нейкай забавы, і не наладжваюць крапатлівую разумовую працу па авалодванні выбранай прафесіяй. Яны блытаюць паслугу атрымання інфармацыі і адукацыю.

Бібліяграфія

1. *Концепция оптимизации содержания, структуры и объема социально-гуманитарных дисциплин в учреждениях высшего образования*, утвержденная Приказом Министра образования Республики Беларусь от 22.03.2012 г. № 194, URL (доступ 7.05.2013): <http://edu.gov.by/main.aspx?guid=19851>

2. *Оптимизация содержания социально-гуманитарного образования в вузах Беларуси и России в контексте Болонского процесса*. Проблемный семинар. 5 сентября 2011 г. Кострома.

3. *Положение о второй ступени высшего образования (магистратуре)*, утвержденное Постановлением Совета Министров Республики Беларусь 18.01.2008 № 68, URL (доступ 7.05.2013): http://ipnk.basnet.by/m_degr/m_degr_dep/doc_norm/